

0 avtorjih

Jerica Snoj

Profesorica slovenščine in univerzitetna diplomirana muzikologinja, magistrica s področja slovenskega knjižnega jezika s stilistiko, doktorica jezikoslovja, specialistka leksikologinja; urednica pri *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* in pri slovarju *Slovenskega pravopisa*; avtorica monografij *Tipologija slovanske večpomenskosti* in *Metafora v leksikalnem sistemu*; vodja dela pri *Sinonimnem slovarju slovenskega jezika*.

Martin Ahlin

Profesor slovenščine in angleščine, specialist leksikolog; urednik pri *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*, član uredniškega odbora pri pripravi *Pravil Slovenskega pravopisa 2001*, urednik pri slovarju *Slovenskega pravopisa*.

Branka Lazar

Profesorica slovenščine in ruščine, specialistka leksikologinja; magistrica etnologije; urednica pri *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* in pri slovarju *Slovenskega pravopisa*; avtorica etnološke monografije *Dobrepoljska dolina stoji na jezeru*.

Zvonka Praznik

Profesorica francoščine in slovenščine, specialistka leksikologinja; urednica in terminološka svetovalka za šahovsko terminologijo pri *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*; leksikografska sodelavka pri *Enciklopediji Slovenije*; urednica pri *Besedišču slovenskega jezika* in pri slovarju *Slovenskega pravopisa*.

Sinonimni slovar slovenskega jezika je nastajal v namenskem računalniškem programu, s tehnično podporo in pripravo podatkov sta sodelovala **Nina Ledinek** in **Andrej Perdih**.

Kaj je sinonim?

Na to vprašanje odgovarja *Slovar slovenskega knjižnega jezika* takole: **Sinonim je »beseda, ki ima (skoraj) enak pomen kot kaka druga beseda«.**

Zakaj »skoraj«? Ker imajo izrazno različne besede redko popolnoma enak pomen. Tudi med besedami, ki se nanašajo na isto stvar, navadno obstoje razlike, zaradi katerih je ena primernejša v takem besedilu in druga v drugačnem. To, da bi se več besed povsem enako nanašalo na isti pomen, bi bilo v nasprotju z načelom gospodarnosti, tj. načelom, po katerem se v jeziku vsaka razlika v izrazu povezuje s čisto določenim pomenom, vsebino.

Sinonim je torej beseda, ki ima podoben pomen kot druga beseda. Za taki besedi velja, da sta sinonima. Tako je *kosmatinec* sinonim za *medved*, *radost* za *sreča*, *zgovoren* za *klepetav*, *brati* za *čitati* in podobno. Pomenski odtenek je pri vsakem sinonimu drugačen. Včasih se sinonima ločita po tem, da ima eden bolj starinski pridih, npr. *zal* namesto *lep* ali *štemati* namesto *ljubiti*, in je torej primernejši, kadar pisec želi vzbuditi vtis, da je besedilo nastalo v bolj ali manj oddaljeni preteklosti. Sinonimi, ki so značilni za prosto govorjenje, npr. *lušten* namesto *ljubek*, *gips* namesto *mavec*, *kiks* namesto *napaka*, lahko ustvarijo poseben učinek, če se pojavijo v zbornem besedilu. Poznavanje sinonimov odloča o naši zmožnosti ubesedovanja različnih vsebin. Sinonimi so pomembno orodje, s katerim si ustvarjamo osebni slog.

Sinonimni slovar slovenskega jezika je nepogrešljiv pripomoček ne le za tiste, ki bi radi kaj povedali drugače, temveč tudi

za tiste, ki se želijo izraziti natančneje, lepše, bolj bogato, mikavno za bralca. Učinkovit slog ne mara ponavljanja istih izrazov in večna zadrega pišočih je, kako se izogniti ponavljanju enega izraza in kako najti za vsako misel najbolj ustrezní izraz.

Sinonimni slovar slovenskega jezika bo pomagal reševati te težave. Slovar na 1100 straneh prinaša več kot 78.000 sinonimov, v katerih v slovarski obliki odgovarja na te vrste vprašanja. Razmerja med pomensko enakimi in podobnimi besedami so v slovarju prikazana v okviru t. i. sinonimnih nizov. Sinonimni niz je skupina besed in besednih zvez, ki jih povezuje skupni pomen. Ta je opisan v slovarski razlagi, tipična raba sinonimov v besedilu pa je prikazana v slovarskih ponazorilih.

Sinonimni slovar slovenskega jezika je priročnik, ki ga težko pričakujemo prav vsi pišoči; vsi, ki se poklicno ali v prostem času ukvarjamo s pisanjem: pisatelji, pesniki, prevajalci, novinarji, oglasni tekstopisci (vse oblike veljajo tudi za ženski spol). Sploh pa so le redki, ki se nikoli v življenju ne znajdejo v položaju, ko se je treba izkazati z napisanim, bodisi v obdobju obveznega šolanja, med študijem, pri sestavljanju prošenj za službo, pri pisanju poročil in zapisnikov. Zato je *Sinonimni slovar slovenskega jezika* – poleg *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* in *Slovenskega pravopisa* – pravzaprav ena tistih knjig, ki ne bi smela manjkati na nobeni knjižni polici.

Sinonimni slovar slovenskega jezika z navajanjem številnih različnih izrazov za določeno stvar – izrazov, ki jih imamo včasih na koncu jezika, a se jih ne moremo domisliti – omogoča izbiro. Omogoča, da kaj povemo drugače. To pa je danes pomembno bolj, kot si morda mislimo.

Sinonimni slovar slovenskega jezika vsebuje več kot:

- ~ 1100 strani
- ~ 75.000 slovarskih sestavkov
- ~ 78.000 sinonimov
- ~ 15.000 večbesednih sinonimov
- ~ 33.000 sinonimnih nizov
- ~ 26.000 razlag
- ~ 33.000 slovarskih ponazoril
- ~ 106.000 sklicnih povezav med slovarskimi sestavki

Ko je za isto stvar na voljo več izrazov ...

Nikoli ne stopiš dvakrat v isto reko, je ugotovil že starogrški mislec Heraklit. Tudi izražene misli so vsakič drugačne in neponovljive.

Včasih z izbiro besed nismo zadovoljni, saj imamo na voljo več pomensko podobnih izrazov; iz množice lahko izberemo najprimernejšega in dosežemo, da je naše izražanje kar se da natančno, ustrezno. Sinonimni slovarji so priročniki, ki nam glede na sobesedilo pomagajo izbrati najprimernejši izraz.

Avtor enega najzgodnejših sinonimnih slovarjev je bila – avtorica

Prvi sinonimni slovarji so se pojavili okrog leta 1800. Po obliki in obsegu niso mogli biti podobni sodobnim, imeli pa so podoben namen, saj so si prizadevali opisati razlike med pomensko podobnimi besedami. Avtor enega najzgodnejših sinonimnih slovarjev je bila pravzaprav avtorica: Hester Lynch Piozzi, tudi Hester Lynch Thrale, ki je leta 1794 izdala delo z naslovom *British Synonymy: or an attempt to regulate the Choice of Words in Familiar Conversation* (v prostem prevodu *Sinonimija v angleščini: poskus predpisati izbiro besed v neformalnem pogovoru*).

Kje in kako je nastajal *Sinonimni slovar slovenskega jezika*

Sinonimni slovar slovenskega jezika so pripravili slovaropisci na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Tam so leta 1991 dokončali tudi prvi slovenski razlagalni slovar, *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, ki je postavil temelj sodobnemu slovenskemu slovarstvu in omogočil načrtovanje novih slovarjev, med drugim sinonimnega.

Slovar bo omogočal dopolnjevanje

Zasnovo *Sinonimnega slovarja slovenskega jezika* so avtorji oblikovali ob študiju pomenoslovne teorije, razgledovanju po sinonimnih slovarjih drugih jezikov in spremljanju razvoja sodobne leksikologije in leksikografije. Pomembni cilj je bil v slovar vključiti vse sinonime, kot jih je mogoče razbrati iz obstoječih pomenskih opisov slovenskega besedja, in sicer ne glede na to, na katero predmetnost se nanašajo in ne glede na to, kateri besedni vrsti pripadajo. V slovarju naj bi bilo prikazano, kako sinonimi nastopajo v besedilu in v čem je posamezni sinonim poseben. Za zasnovo slovarja je bilo predvideno, da mora v prihodnje brez težav omogočati dopolnjevanje z novimi sinonimi.

Presojanje, ki presega zgolj jezikovni čut

Zamisli zasnove slovarja je sledilo poskusno sestavljanje vzorčnih slovarskih sestavkov. Preden se je začrtala pot, kako celovito prikazati sinonimijo v slovenskem jeziku, je bilo namreč treba na novo rešiti mnoga pomenoslovna in slovaropisna vprašanja. Ena pomembnih nalog pri sestavljanju sinonimnega slovarja je ugotavljanje, ali sta dve besedi pomensko enaki in katere so sestavine pomena oz. kako se glasi razlaga pomena, v katerem se sinonimno ujemata. To ugotavljanje presega jezikovni čut in temelji na pomenskih analizah, raba posameznih sinonimov pa se je preverjala v besedilih, dostopnih v korpusih slovenskega jezika.

Sinonimni slovar slovenskega jezika

Lahko povem drugače.

1

Sinonimni niz je skupina sinonimov v določenem pomenu.

2

Enobesedni sinonim kot člen niza

3

Večbesedni sinonim kot člen niza

4

Dominantni slovarski sestavek prikazuje sinonimijo s stališča besede, navedene v dominantni iztočnici.

5

Kazalčni slovarski sestavek usmerja k dominantnim slovarskim sestavkom.

6

Ciljna dominantna pri kazalčni iztočnici

7

Ciljne dominante na koncu dominantnega slovarskega sestavka usmerjajo na mesta, kjer je prikazana sinonimija nedominantnih pomenov.

8

Iztočnica z oblikoslovnimi podatki

9

Slovarska razlaga opisuje pomen, ki je skupen vsem členom sinonimnega niza.

10

Slovarsko ponazorilo povzema značilno uresničitev pomena v besedilu.

11

Dopolnjevalna razlaga opisuje pomensko lastnost, s katero se delni sinonim razlikuje od pomena, skupnega vsem členom v nizu.

8 **dèbel** -éla -o prid.

1. |ki ima med najbližjima nasprotnima ploskvama razmeroma veliko razsežnost| *debela knjiga* □ ekspr. **zajeten** □ protip. **tanek**

12 2. |v zvezi s človekom| ki ima na pogled na telesu razmeroma veliko tošččel| *debela gospa* □ ekspr. **bunkast bunkasto dekle** □ ljubk. **debelcan** □ ekspr. **debeluhast** □ knj.izroč. **korpulenten korpulenten moški** □ ekspr. **masten** □ star. **mastit** □ ekspr. **mesarski mesarski prsti** □ ekspr. **mesnat mesnat obraz** □ evfem. **obilen** □ ekspr. **razvaljen razvaljen moški** □ med. **prekomerno hranjen** □ ekspr. **rejen** *Nekdaj tanek fant se je razvil v rejenelega gospoda* □ ekspr. **salast** □ pog. **špehast** □ pog. **špehat** □ ekspr. **telesen** □ zastar. **telesnat telesnat človek** □ knj.izroč. **tolst** □ star. **tolščat** □ ekspr. **zajeten** □ ekspr. **zamaščen zamaščen obraz** □ ekspr. **zavaljen zavaljen moški** □ knj.izroč. **zraten** □ knj.izroč. **životen životen človek** □ star. **žmulast žmulaste ustnice** □ **debelušen** □ **odebelel** □ **okrogel** □ evfem. **preobilen** |preveč debel| □ protip. **suh**

17 **POVEDKOVNIK** cmokec, korpus, sod, sodček

3. |v zvezi z domačimi živalmi, gojenimi zaradi mesa| ki ima na telesu (zaželeno) veliko količino toščče, mesa| *debel prašič; debela ovca* □ rejen □ ekspr. **masten zaklati mastnega prašiča** □ star. **mastit** □ pog. **špehast** □ pog. **špehat** □ knj.izroč. **tolst** □ star. **tolščat**

GLEJ ŠE nespodoben | laž | zamolkel

dejávník -a m |kar deluje, vpliva na kaj ali povzroča kako dogajanje| *Ljudska kultura je rezultat različnih dejavnikov*

□ faktor □ knj.izroč. **agens** □ knj.izroč. **akter** □ zastar. **činilec** □ knj.izroč. **činitelj** □ redk. **činiteljica** □ knj.izroč. **element** □ knj.izroč. **instrument** □ publ. **komponenta** □ publ. **moment**

dejávnó nač. prisl. |izraža, da dejanje, stanje vključuje ustvarjalno opravljanje kakega dela| *dejavno sodelovati v organizaciji; biti dejavno udeležen v pripravah na proslavo* □ **aktivno** □ knj.izroč. **tvorno**

13 **dejávnost** -i ž |navadno s prilastkom| delo, delovanje, vezano na določeno področje| *povečati kulturno dejavnost* □ **aktivnost** □ knj.izroč. **aktivteta** □ knj.izroč. **aktivizem aktivizem mladine** □ redk.

18 **dejanstvenost** □ zastar. **dejnost** □ redk. **delavnost** □ publ. **operativnost operativnost vojaških enot** □ ekspr. **početje sodelovati pri kriminalnem početju** □ publ. **kampanja** |**dejavnost v**

11 **določenem času**| *setvena kampanja*

♦ 1. **agitatorska dejavnost** □ star. **agitorična dejavnost** 2. **gospodarska dejavnost** □ ekonomska dejavnost 3. **komunalne dejavnosti** □ pog. **komunala** 4. **negospodarska dejavnost** □ neekonomska dejavnost 5. **pridobitna dejavnost** □ pridobitvena dejavnost 6. **ekon. sekundarne dejavnosti** □ ekon. sekundarni sektor 7. **socialna dejavnost** □ publ. **sociala** 8. **ekon. terciarne dejavnosti** □ ekon. terciarni sektor 9. **umetniška dejavnost** □ umetništvo □ slabš. **umetnjakarstvo** 10. **umska dejavnost** □ intelektualna dejavnost □ knj.izroč. **umstvena dejavnost**

dejávnostni -a -o prid. ► ustvarjalni

dêjnost -i ž ► dejavnost | delovanje

dêjstveni -a -o prid. ► dejanski | ustvarjalni

dêjstvenost -i ž ► dejavnost | resničnost | ustvarjalnost

dêjstvo -a s |kar v resnici obstaja ali se je v resnici zgodilo| *upoštevati dejstva* □ zastar. **činjenica** □ knj.izroč. **fakt** □ knj.izroč. **faktum** □ knj.izroč. **okolščina** *Opozoril je na okolščino, da sta obravnavana pisatelja rojaka*

♦ **izvršeno dejstvo** □ knj.izroč. **fait accompli**

dejavstovánje -a s ► delovanje | učinkovanje

dejavstovátí -újem nedov. ► delovati

déka¹ -e ž ► dekagram

déka² -e ž ► **odeja**

dekabrístovski -a -o prid. ► dekabrístični

dekadénca -e ž lit. |umetnostna smer ob koncu 19. stoletja, ki goji skrajni subjektivizem in misticizem| *francoska dekadenca* □ lit. **dekadentizem**

dekadénčni -a -o prid. ► dekadentni književnost

dekadènt -ènta m |predstavnik dekadentne umetnosti| *pesmi dekadentov* □ lit., žarg. **novostrujar**

dekadentizem -zma m ► dekadenca

dekadéntni -a -o prid. ► književnost

dekadéntski -a -o prid. ► književnost

dekádični -a -o prid. ► desetiški | sistem

dekádni -a -o prid. ► desetiški | sistem

dekagrám -a m |utežna mera, stotina kilograma| *kava v vrečkah po dvajset dekagramov* □ neknj. pog. **deka** □ neknj. pog. **dek** *nekaj dekav sladkorja*

dekalóg -a m ver. |deset zapovedi, ki jih je Bog dal Mojzesu na Sinajski gori| *poznati dekalog* □ ver. **deset božjih zapovedi**

dekàn -ána m ver. |predstojnik dekanije| *Mašo je vodil dekan* □ star. **tehant**

dekanát -a m ► dekanija

dekánica -e ž |predstojnica fakultete| *Fakulteto zastopa dekanica* □ dekanja □ dekanica

dekanija -e ž ver. |upravna enota katoliške cerkve, ki obsega več župnij| *Nadškofija je razdeljena na dekanije* □ zastar. **dekanat**

dekánja -e ž ► dekanica

dekánka -e ž ► dekanica

dekapírani -a -o prid. ► pločevina

deklè -éta s

1. |dorasla mlada ženska| *Odrasla je v lepo dekle* □ sleng. **bejba**

□ nar. **čča** □ nar. **ččica** □ nar. **debiče** □ nar. **dečla** □ nar. **dečlica** □ nar. **dečva** □ slabš. **dekláča** □ ekspr. **deklectce** □ ekspr. **deklica** □ ekspr. **deklíč** □ ljubk. **deklíček** □ slabš. **deklina** □ nar. **deklinica** □ zastar. **deva** □ star. **devče** □ star. **devica** □ star. **devičica** □ ekspr. **devička** □ nar. **devojká** □ slabš. **donda** □ neknj. pog. **frajla** □ neknj. pog. **frajlica** □ ekspr. **gospodična** □ ekspr. **gospodičnica** □ ekspr. **gracija** □ ekspr. **mače** □ ekspr. **micca** □ ekspr. **mladenka** □ nar. **mula** □ knj.izroč. **nimfa** □ nar. **pozre** □ ekspr. **punca** □ ekspr. **punčara** □ ljubk. **punček** □ ljubk. **punčič** □ ljubk. **punčica** □ star. **punčika** □ ekspr. **punčka** □ nar. **pupa** □ nar. **puža** □ nar. **zijala** □ ekspr. **cvetka** |nežno dekle| *Od kod neki prihaja ta cvetka* □ ekspr. **jerebička** |plaho dekle| □ ekspr. **gazelica** |vitko dekle| □ ekspr. **srnica** |ljubko dekle|

2. |ženska oseba, ki je v ljubezenskem odnosu do partnerja| *Predstavil jim je svoje dekcle* □ nar. **čča** □ nar. **dečla** □ nar. **dečlica** □ nar. **dečva** □ ekspr. **deklica** □ ekspr. **deklíč** □ šalj. **dulčineja** □ knj.izroč. **izbranka** □ star. **ljuba** □ star. **izvoljenka** □ star. **ljubica** □ zastar. **ljubka** □ ekspr. **ljubljenka** □ zastar. **ljubljenka** □ ekspr. **mala** □ star. **nevesta** □ ekspr. **prijateljica** □ ekspr. **punca** □ ekspr. **punčka** □ ekspr. **simpatija** *To je njegova bivša simpatija* □ GLEJ ŠE **hči** |lahkoživka | prostitutka

5 **deklétce** -tca s ► dekle | deklica

4 **déklíca** -e ž |oseba ženskega spola do pubertete| *V razredu so same deklíce; vzeti deklíco v naročje* □ **deklectce** □ **punčka** □ zastar. **beba** □ ekspr. **cicibanka** □ star. **dekelce** □ ekspr. **deklíč** □ ljubk. **deklíček** □ nar. **deklínica** □ nar. **devojká** □ neknj. pog. **frajlica** □ nar. **frka** □ ekspr. **frklja** □ ekspr. **frkljica** □ ekspr. **gospodičnica** □ ekspr. **kratkokrílka** □ ekspr. **majcena** □ ekspr. **mala** □ ekspr. **malčica** □ nar. **mula** □ vulg. **oscanka** □ otr. **polulanka** □ vulg. **poscanka** □ ekspr. **pubertetnica** □ ekspr. **punče** □ ljubk. **punček** □ ljubk. **punčič** □ ljubk. **punčica** □ star. **punčika** □ nar. **puža** □ redk. **smrka** □ knj.izroč. **smrkavka** □ ekspr. **smrklja** □ ekspr. **smrkljica** □ ekspr. **smrkolinka** □ neknj. pog. **tamala** □ vulg. **uscanka** □ vulg. **usranka** □ ljubk. **zlatka** □ ljubk. **žaba** □ ljubk. **žabica**

♦ nardp. **ajdovska deklica** □ nardp. **ajdinja**

GLEJ ŠE **dekle**

deklíč -íča m ► dekle | deklíca

délati -am nedov.

1. |zavestno uporabljati telesno ali duševno energijo za pridobivanje dobrin | *Rad dela, a si zna privoščiti tudi počitek* □ knj.izroč.

2 **agirati** □ ekspr. **biti aktiven** □ ekspr. **biti v pogonu** □ knj.izroč. **biti zaposlen** □ ekspr. **delovati** *Deluje od jutra do večera* □ pog. **imeti delo** *Ves dan je imel delo* □ ekspr. **migati** *Lahko bi tudi malo več migal, da se ne bi tako dolgočasil* □ star. **rabotati** □ star. **robotati**

♦ **nezakonito delati** □ delati na črno □ neknj. pog. delati na fuš

2. kaj |uresničevati dejanje, dejavnost, imenovano v predmetnem določilu | *Zgodaj zjutraj raznaša časopise, to dela vsak dan; Vse, kar dela, dela z veseljem* □ **opravljati** □ **počenjati** □ **početi** □ zastar. **činiti** □ publ. **operirati** *s čim Banke operirajo z denarjem vlagateljev* □ publ. **prakticirati** *To se danes pogosto prakticira* □ ekspr. **uganjati** *Ni prav, kar uganja*

♦ **1. delati komu skrbi** □ star. beliti komu glavo □ star. beliti komu lase □ ekspr. delati preglavice komu □ star. napravljati komu skrbi □ knj.izroč. siviti komu lase **2. delati po navodilih** □ delati po direktivah □ delati po napotkih □ knj.izroč. delati po dispozicijah □ ekspr. delati po smernicah

16 **PODPOMENKE** **1.** 'hitro, površno delati' divjati, furijati **2.** 'neučinkovito delati' fecljati, mazati, pentljati **3.** 'počasni, nestrokovno delati' cimprati, mašiti, mečkati, pacati, packati **4.** 'težko delati' garati, rabotati, robotati, štrapacirati

7 **GLEJ ŠE** delovati | izdelovati | pridobivati | ravnati | sestavljati **2** | delati | dopis | spuščati | učinkovati | uradnik | ustvarjati | zavzemati se | zaposlen **2**

délati se -am se nedov. |biti v stanju nastajanja| *Led se dela*

□ ekspr. **narejati se** □ knj.izroč. **nastajati** □ knj.izroč. **tvoriti se**

GLEJ ŠE pretvarjati se

délavec -vca m |kdor poklicno opravlja kako fizično delo; kdor opravlja kako delo sploh| *Delavci se vračajo z dela; zaposliti novega delavca v administraciji* □ ekspr. **delavček** □ publ. **delovna moč** *Za dokončanje začetega dela bi potrebovali še nekaj delovnih moči* □ neknj. pog. **šihtar**

15 ♦ **1. administrativni delavec** □ delavec v administraciji □ režijski delavec □ pisar, žarg. administrativec □ pisar, žarg. režijec **2. cestni delavec** □ cestar **3. filmski delavec** □ film., žarg. filmar **4. zgod. fužinarski delavec** □ zgod. fužinar **5. fizični delavec** □ ročni delavec □ ekspr. manualac □ knj.izroč. manualni delavec **6. gostinski delavec** □ prakt. sp. gostinec **7. gozdarski delavec** □ gozdni delavec □ gozdar □ zastar. drvar □ neknj. pog. holcar □ nar. hostar **8. gradbeni delavec** □ gradbeniški delavec □ prakt. sp. gradbenik □ prakt. sp. gradbincec □ knj.izroč. stavbinec □ knj.izroč. stavbinski delavec **9. honorarni delavec** □ prakt. sp. honorarec **10. kulturni delavec** □ ekspr. kulturnik **11. letališki delavec** □ letališčni delavec □ knj.izroč. aerodromski delavec **12. metalurški delavec** □ prakt. sp. metalurg **13. mezdni delavec** □ ekspr. mezdnik □ polit. proletarec □ star. prolet **14. muzealski delavec** □ prakt. sp. muzealec **15. operativni delavec** □ prakt. sp. operativac **16. pisarniški delavec** □ star. peresar □ star. perogríz □ star. perogrizec □ star. peroprask □ star. tintar □ star. tintomaz **17. pristaniški delavec** □ publ. pristaniščnik **18. žel. progovni delavec** □ žel., žarg. progar **19. prosvetni delavec** □ šol., žarg. prosvetar □ knj.izroč. prosvetnik □ publ. šolnik **20. radijski delavec** □ rad., žarg. radijec **21. režijski delavec** □ prakt. sp. režijec **22. sezonski delavec** □ pog. sezonec □ knj.izroč. pečalbar **23. televizijski delavec** □ rad., žarg. televizijec **24. terenski delavec** □ prakt. sp. terenec **25. tovarniški delavec** □ neknj. pog. fabričan □ neknj. pog. fabriški delavec □ zastar. tvorniški delavec **26. turistični delavec** □ delavec v turizmu

GLEJ ŠE intelektualac

délaven -vna -o prid. |ki rad dela| *delaven član društva* □ **agilen**

□ **aktiven** □ knj.izroč. **delovit** □ ekspr. **priden** □ nar. **pridoven** □ zastar. **trudoljuben** □ zastar. **trudoljubiv**

délavka -e ž

♦ **1. gostinska delavka** □ prakt. sp. gostinka **2. kulturna delavka** □ ekspr. kulturnica **3. poštna delavka** □ pog. poštarica □ pog. poštarica **4. socialna delavka** □ pog. socialna **5. prosvetna delavka** □ šol., žarg. prosvetarka □ publ. šolnica **6. sezonska delavka** □ pog. seznonka

delávnica -e ž

1. |obrat, manjše podjetje, ki kaj izdeluje ali popravlja| *odpreti delavnico* □ **obratniška delavnica** □ knj.izroč. **obratovalnica** □ zastar. **rokodelnica** □ zastar. **rokodelska delavnica** □ **oficina** |nekdaj|

♦ **1. barvarska delavnica** □ barvarna □ redk. barvarija □ redk. barvarnica **2. čevljarska delavnica** □ čevljarna □ star. čevljarnica **3. finomehanična delavnica** □ pog. finomehanika **4. knjigoveška delavnica** □ knjigoveznica **5. kolarska delavnica** □ kolarna □ kolarnica **6. krojaška delavnica** □ krojačnica □ krojaštvo **7. gled. kulisna delavnica** □ gled. kulisarna **8. mehanična delavnica** □ mehanični servis **9. obrtna delavnica** □ obrtniška delavnica **10. mizarska delavnica** □ redk. mizarna □ star. mizarnica **11. orodjarska delavnica** □ orodjarna **12. prisilna delavnica** □ knj.izroč. prisilnica **13. pletarska delavnica** □ pletarna **14. gled. slikarska delavnica** □ gled. slikarna **15. strojarska delavnica** □ strojarna **16. strgarska delavnica** □ strugalnica □ strugarna □ zastar. strugarnica **17. urarska delavnica** □ redk. urarna **18. varilna delavnica** □ varilnica **19. zlatarska delavnica** □ zlatarna □ star. zlatarnica

2. |organizirano spoznavanje kakega področja udejstvovanja z aktivnim sodelovanjem udeležencev| *Udeleženci posameznih delavnic so predstavili svoje delo na koncertih* □ redk. **dejavnica** □ publ. **workshop**

GLEJ ŠE atelje | servis

denár -ja m |splošno veljavno plačilno sredstvo in merilo

vrednosti, zlasti kot predmet posedovanja| *Tedaj je denar naglo izgubljal vrednost; Bančna uslužbenka je dvakrat prešela oddani*

denar □ zastar. **cesar** *Cesar se ga ne drži* □ ekspr. **cvenk** *prihraniti nekaj cvenka* □ ekspr. **denarci** □ ekspr. **denarček** □ ekspr. **drobiž** *To pa stane precej drobiža* □ ekspr. **ficki** *Za te ficke se res ne spleča delati* □ ekspr.

fičniki □ šalj. **gotovina** *Brez gotovine se ne bova dogovarjala* □ ekspr. **krajcarji** *Zasluzi samo nekaj krajcarjev* □ publ. **materialna sredstva** *Brez zagotovljenih materialnih sredstev nakup ni bil mogoč* □ zastar. **novci**

Kupčija mu je vrgla lepe novce □ ekspr. **penezi** *dobiti peneze* □ ekspr. **penki penki** *Ta pa ima penki penki* □ ekspr. **pinka ponka** □ ekspr. **pinke ponke** □ ekspr. **plenk** *Imaš kaj plenka* □ ekspr. **soldi** *Soldi ji nič ne pomenijo* □ ekspr. **žvenk** *Zapravljal je, dokler je bilo kaj žvenka*

♦ **1. bakreni denar** □ knj.izroč. baker **2. biti brez denarja** □ ekspr. biti brez beliča □ ekspr. biti brez bora in beliča □ ekspr. biti brez božjaka □ ekspr. biti brez cvenka in plenka □ ekspr. biti brez ficka □ star. biti brez groša □ star. biti brez krajcarčka □ star. biti brez pare □ star. biti brez prebite

pare □ ekspr. biti na suhem □ ekspr. biti suh □ ekspr. biti suh kot poper □ ekspr. imeti kačvo v žepu □ ekspr. imeti luknjo v žepu □ ekspr. imeti prazen žep □ ekspr. imeti sušo v žepu □ zastar. ne imeti niti beca □ ekspr. ne imeti penezov **3. pog. debeli denar** □ šalj. debelíž **4. ekspr. judežev denar** □ ekspr. judeževi groši **5. kovani denar** □ kovanci **6. kovinski denar** □ novci **7. ekon. knjižni denar** □ ekon. depozitni denar **8. ekon. mirujoči denar** □ ekon. neaktivni denar □ tezavrirani denar **9. papirnati denar** □ nekovani denar **10. ponarejeni denar** □ knj.izroč. nepristni denar □ star. lažni denar **11. fin. snovni denar** □ fin. polnovredni kovani denar **12. srebrni denar** □ star. beli denar □ star. srebrnina □ pog. srebro **13. zlati denar** □ star. rumeni denar □ pog. zlato

denárci -ev m mn. ► denar

12

Pomensko pojasnilo opisuje stvarne okoliščine, s katerimi se povezuje uresničevanje določenega pomena.

13

Besedilna omejitev opozarja ne besedilne značilnosti, s katerimi se povezuje uresničevanje določenega pomena ali raba določenega sinonima.

14

Slovarsko ponazorilo pri členu niza prikazuje rabo danega sinonima, kadar se ta razlikuje od sicer prikazane besedilne rabe.

15

Besedna zveza ima lahko vlogo nosilke sinonimnega niza.

16

V določenih besedilnih okoliščinah je namesto dane besede lahko uporabljena podpomenka.

17

V nekaterih primerih je namesto običajnega izraza za lastnost ali stanje uporabljen metaforični povedkovnik.

18

Zvrstno-stilne oznake izražajo, v katero jezikovno zvrst se uvršča označeni izraz in opisujejo njegovo stilno vrednost.

19

Ekspresivnostne oznake izražajo odnos do imenovane danosti.

20

Časovne oznake izražajo časovno določenost besedil, v katerih se dani sinonim značilno pojavlja.

21

Terminološke oznake se nanašajo na strokovno ali znanstveno področje, na katerem je doma dani sinonim.

Pogosta vprašanja

Zakaj ima slovar naslov *Sinonimni slovar slovenskega jezika*, in ne *Slovar sopomenk v slovenskem jeziku* ali celo *Slovar slovenskih sopomenk*?

Slovar, ki bi le navajal skupine besed z enakim ali podobnim pomenom, bi lahko imel naslov *Slovar sopomenk*. Toda *Sinonimni slovar slovenskega jezika* po svoji zasnovi in vsebini presega te vrste naštevanje. Sistematično opisuje številne jezikovne danosti, ki so ključnega pomena pri sinonimiji (slovnična oblika, sobesedilo, namen sporočila ipd.). S tem se kot tip slovarskega priročnika pridružuje sinonimnim slovarjem drugih jezikov.

Ali je smiselno dandanes izdajati slovar v tiskani obliki?

Spletni pogled nikakor ne more nadomestiti izkušnje, ki nam jo omogoča tisto, čemur rečemo »listanje po knjigi«. Pri spletnem slovarju si težko predstavljamo, kako je slovarski sestavek umeščen med druge sestavke, kaj stoji pred njim, kaj za njim in koliko obsežen je slovar. Poleg tega *Sinonimni slovar slovenskega jezika* ni samo slovarski priročnik; je tudi knjiga, namenjena vsem, ki uživajo v bogastvu poimenovalnih možnosti slovenskega jezika. Zato se lahko pričakuje, da ga bodo bralci najraje prelistavali v tiskani obliki.

Imam že *Slovar slovenskega knjižnega jezika* in *Slovenski pravopis*. Kako mi lahko koristi še *Sinonimni slovar slovenskega jezika*?

Kot jezikovni priročnik *Sinonimni slovar slovenskega jezika* bistveno dopolnjuje *Slovar slovenskega knjižnega jezika* in *Slovenski pravopis*. Samó v *Sinonimnem slovarju slovenskega jezika* so sinonimi prikazani na enem mestu, skupaj z razlago pomena, ki jih povezuje. *Sinonimni slovar* omogoča, da sinonime med seboj primerjamo, na podlagi slovarskih oznak, ki opozarjajo na njihovo različnost, pa se odločamo, katero besedo je najprimerneje izbrati v

določenem besedilu. Prikaz sinonimov ni uporaben le za pisca, temveč tudi za bralca, ki se ob določenem izrazu morda sprašuje o njegovem pomenskem odtenku ali stilni vrednosti. *Sinonimni slovar slovenskega jezika* vključuje tudi novejše enobesedne in večbesedne sinonime in v poknjženi obliki tudi slengovske, pogovorne in narečne sinonime.

Ali so v *Sinonimnem slovarju slovenskega jezika* samo sinonimi; zakaj je tako obsežen?

Sinonimni slovar slovenskega jezika je zajetna knjiga, ker vključuje večino sinonimov, razvidnih iz leksikografskih opisov v splošnih slovarjih. Pri tem enakovredno obravnava enobesedne sinonime in večbesedne sinonime. Navaja tudi pomenske razlage in ponazorila rabe ter ostale pomenske lastnosti, ki natančneje določajo mesto določenega sinonima v slovenskem jeziku.

Zakaj smo *Sinonimni slovar slovenskega jezika* čakali tako dolgo?

Izdelava novega temeljnega slovarja, kakršen je *Sinonimni slovar slovenskega jezika*, je zelo obsežno in strokovno zahtevno delo. Učinkovito lahko poteka le, če so izpolnjeni nekateri pogoji: zadostno usposobljeni leksikografi, organiziranost skupinskega dela, ustrezno vrednotenje leksikografskega dela, tehnična opremljenost. Poleg tega je bil *Sinonimni slovar slovenskega jezika* deloma žrtev znanih razmer v raziskovalni dejavnosti na področju humanistike, ki niso bile naklonjene slovaropisju.

Kdaj lahko pričakujemo *Sinonimni slovar slovenskega jezika* na spletu?

Spletna izdaja *Sinonimnega slovarja slovenskega jezika* za portal *Fran* se že pripravlja in bo objavljena po času, ki mora preteči za ponatis dela. Ponujala bo drugačne načine rabe, ki pa uporabnosti tiskane izdaje ne bodo mogli v celoti nadomestiti ali prevzeti. Spletna izdaja bo tiskano dopolnjevala, tudi z novejšimi besedami in novimi sinonimnimi povezavami, ter bo objavljena v doglednem času.

